

Жорнокуй Ю. М.

д.ю.н., доцент,

Харківський національний університет внутрішніх справ; Україна;

e-mail: zhornokuy.ym@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-9669-6062

Жорнокуй В. Г.

к.ю.н.,

Харківський національний університет внутрішніх справ; Україна;

e-mail: v.zhornokuy@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-7706-8538

Сядриста І. І.

к.ю.н.,

Харківський національний університет внутрішніх справ; Україна;

e-mail: grishaishina@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-4340-3593

ЕКОНОМІЧНА СКЛАДОВА ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ

Анотація. Проаналізовані окремі економічні характеристики юридичної особи. Досліджено питання власності як передумови виникнення та функціонування юридичної особи, відділення майна через конструкцію юридичної особи як економічний спосіб ухилення від відповідальності її учасників та вивчення юридичної особи як системи контрактів.

Виділено фактори, що зумовлюють економічну складову юридичної особи: відносини власності як передумова виникнення та функціонування юридичної особи; відділення майна через конструкцію юридичної особи як економічний спосіб ухилення від відповідальності її учасників; юридична особа як система контрактів.

Зроблено висновки, що: власність у рамках юридичної особи як економічна категорія виконує певну функцію, яка полягає у формуванні значного за обсягом капіталу на найвигідніших для всіх осіб, втягнутих у цей процес, умовах з метою максимально прибуткового його використання; виходячи з економічної складової, можна стверджувати, що юридична особа є виключно інструментом відокремлення майна, що здійснюється з метою обмеження ризику його втрати у процесі певної діяльності реальної (фізичної) особи; юридичну особу з економічного погляду можна розуміти як систему контрактів, що зумовлено взаємозв'язками між її засновниками (учасниками), особами, які нею управляють (менеджерами), і самою юридичною особою.

Ключові слова: економічна складову, підприємство, юридична особа, майно, власність, учасники, капітал, акціонерна власність.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; бібл.: 15.

Zhornokui Yu. M.

Doctor of Law, Associate Professor,

Kharkiv National University of Internal Affairs; Ukraine;

e-mail: zhornokuy.ym@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-9669-6062

Zhornokui V. H.

Ph. D. in Law, Associate Professor,

Kharkiv National University of Internal Affairs; Ukraine;

e-mail: v.zhornokuy@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-9669-6062

Siadrysta I. I.

Ph. D. in Law, Associate Professor,

Kharkiv National University of Internal Affairs; Ukraine;

e-mail: grishaishina@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-9669-6062

ECONOMIC COMPOSITION OF LEGAL ENTITY: MODERN STATE AND FEATURES

Abstract. The author of the article has analyzed certain economic characteristics of a legal entity. The author has researched the issue of ownership as a precondition for the emergence and functioning of a legal entity, the division of property through the construction of a legal entity as an economic way of avoiding the liability of its participants and studying the legal entity as a system of contracts.

Pointed factors that determine the economic component of a legal entity: property relations as a precondition for the emergence and functioning of legal entity; property division through the construction of legal entity as an economic way of avoiding the responsibility of their participants; a legal entity as a system of contracts

It has been concluded that: 1) the ownership within a legal entity as an economic category fulfills a certain function, which consists in the formation of a significant capital in terms of volume according to the most profitable conditions for all persons involved in this process, in order to maximize its profitable use; 2) based on the economic component, it can be argued that a legal entity is the sole instrument of separation of property, which is carried out in order to limit the risk of its loss in the process of certain activities of an individual; 3) a legal entity from the economic point of view can be understood as a system of contracts, due to the relationship between its founders (participants), the persons who manage it (managers) and the legal entity itself.

Keywords: enterprise, legal entity, property, dominion, participants, capital, share ownership.

GEL Classification: K11

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 0; bibl.: 15.

Жорнокуй Ю. М.

д.ю.н., доцент,

Харьковский национальный университет внутренних дел, Украина;

e-mail: zhornokuy.ym@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-9669-6062

Жорнокуй В. Г.

к.ю.н.,

Харьковский национальный университет внутренних дел, Украина;

e-mail: v.zhornokuy@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-9669-6062

Сядристого И. И.

к.ю.н.,

Харьковский национальный университет внутренних дел, Украина;

e-mail: grishaishina@gmail.com; ORCID ID: 0000-0001-9669-6062

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЮРИДИЧЕСКОГО ЛИЦА: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ОСОБЕННОСТИ

Аннотация. Проанализированы отдельные экономические характеристики юридического лица. Исследованы вопросы собственности как предпосылки возникновения и функционирования юридического лица, отделения имущества через конструкцию юридического лица как экономический способ уклонения от ответственности его участников и изучения юридического лица как системы контрактов.

Сделаны выводы, что: собственность в рамках юридического лица как экономическая категория выполняет определенную функцию, состоящую в формировании значительного по объему капитала на наиболее выгодных для всех лиц, втянутых в этот процесс, условиях с целью максимально прибыльного его использования; исходя из экономической составляющей, можно утверждать, что юридическое лицо является исключительно инструментом отделения имущества, что осуществляется с целью ограничения риска его потери в процессе определенной деятельности реального (физического) лица; юридическое лицо с экономической точки зрения можно понимать как систему контрактов, что обусловлено взаимосвязями между его учредителями (участниками), лицами, управляющими ним (менеджерами) и самим юридическим лицом.

Ключевые слова: предприятие, юридическое лицо, имущество, собственность, участники, капитал, акционерная собственность.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; библи.: 15.

Вступ. Одним із першочергових заходів держави в рамках нормативного забезпечення економічних відносин є окреслення кола їх учасників. На сьогодні існує значна кількість перешкод у цьому питанні, що пов'язано з факторами економічного, соціального та правового спрямування. По-перше, низка нормативних актів містить різне коло учасників відповідних відносин, що пов'язано з різною економічною складовою, покладеною в основу кожного окремого нормативного акту (наприклад, юридична особа за Цивільним кодексом України чи підприємство — за Господарським кодексом України). По-друге, учасники юридичних осіб — суб'єктів господарювання часто вважають себе власниками підприємств, що має більше економічний підхід, хоча це не відповідає правовій складовій цього питання. По-третє, часто конструкція юридичної особи через відділення майна використовується як економічний спосіб ухилення від відповідальності її учасників. Ці питання, на які нажаль ні економіка, ні право не дають однозначної відповіді, потребують вирішення.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Дослідженням проблем економічної складової юридичної особи не лише в Україні, але й за її межами займалися J. M. Landers, F. H. Easterbrook, D. R. Fischel, A. Г. Карапетов, Р. А. Познер, І. В. Спасибо-Фатеева та ін. Проте незважаючи на ґрунтовні дослідження цих вчених варто відмітити відсутність єдиного комплексного підходу, яке б дало відповідь на питання про економічну природу (відносини власності), юридичну особу як систему контрактів та економічні складові юридичної особи, яку в економічній літературі та деяких нормативних актах іменують підприємством.

Метою дослідження є питання власності як передумови виникнення та функціонування юридичної особи, відділення майна через конструкцію юридичної особи як економічний спосіб ухилення від відповідальності її учасників та вивчення юридичної особи як системи контрактів.

Результати дослідження. Економічна складова юридичної особи зумовлюється наступними факторами:

1. Відносини власності як передумова виникнення та функціонування юридичної особи. В умовах становлення в Україні ринкової економіки відбувається зміна шкали економіко-соціальних цінностей. Звичайно, власність пов'язується з такими категоріями як «майно» та «право». Багато уваги приділяється стану привласнення, який, за загальним розумінням, є істотною характеристикою власності. В цьому контексті виникає значна кількість методологічних питань, породжених формуванням власності юридичної особи та прав її учасників щодо такої власності. Ця ключова проблема неодмінно постає при реалізації учасниками своїх прав та їх захисті, але зазвичай її аналіз провадиться в площині суто юридичних питань. Натомість, її розв'язання має здійснюватися за декількома напрямками, одним із яких є економічні відносини власності.

Власність в рамках юридичної особи як економічна категорія виконує певну функцію, яка полягає у формуванні значного за обсягом капіталу на найвигідніших для всіх осіб, втягнутих в цей процес, умовах з метою максимально прибуткового його використання. Проте, попри очевидні потреби бачення вказаної проблематики саме в такому аспекті, сучасна цивілістична теорія його не сприймає.

Інтереси вкладення капіталу різними суб'єктами ринкових відносин втілюються у структурі власності в юридичній особі, для якої властивим є розподіл статутного капіталу на частки (акції, паї). Останні належать різним категоріям учасників (мажоритарним, міноритарним тощо). Отже, капітал юридичної особи і капітал її учасників збігаються, фокусуючись на тих цінностях, які для кожного з них є привабливими. Для юридичної особи це кошти, отримані від, наприклад, розміщення акцій, а для учасників — самі частки (акції), які надають їм комплекс прав.

Простежується прямий зв'язок між структурою власності юридичної особи (тобто тим, хто і в якій мірі сформував її капітал) і корпоративним управлінням, між відносинами власності і корпоративними відносинами в рамках підприємницьких юридичних осіб. При такому підході не висмикується якийсь один аспект правовідносин за участю учасників — осіб, які вклали свій капітал в юридичну особу шляхом придбання часток (акцій) у її статутному капіталі. Такі особи, як власники часток (акцій), не лише набувають весь спектр можливостей власника

(правомочності власника), а й повний набір тих прав, які йменуються корпоративними.

Вітчизняна економічна наука традиційно досліджує так звану «акціонерну власність» («акціонерну форму власності»). Правова наука не лише не оперує таким поняттям, а й часто відмовляється від вживання термінології, в якій йдеться про форми власності, хоча у законодавстві вона подекуди зберігається. Прикладом можуть бути норми, де мова йде про організації різних форм власності або про права на майно, що належить певним особам на різних формах власності.

Сутнісне значення власності в рамках юридичної особи полягає, по-перше, в її призначенні як акумулятора капіталу, причому так, що «ціле буде становити більше, ніж сума його частин»; по-друге, у безпосередньому зв'язку з корпоративним управлінням [1, с. 18]; по-третє, у значному ступені прибутковості, що нею надається; по-четверте, у мобільності капіталу, який є мобільним настільки, наскільки мобільним є ринок часток (акцій); по-п'яте, у зосередженні капіталу, що дозволяє визначити напрямки його застосування, а отже, доступність продукції та послуг і цін на них; по-шосте, економічна складова власності в рамках юридичної особи переростає у соціальну і політичну, оскільки корпоративний капітал вирішує численні соціальні питання, включаючи стабільність, соціальне забезпечення, робочі місця, тощо, а також обумовлює політичну обстановку в країні, не говорячи про безпосередню й опосередковану участь представників великого бізнесу в політичному житті [2, с. 242—243].

Власність юридичної особи — це власність багатьох фізичних і юридичних осіб на єдиний процес привласнення з нерівномірно розподіленими правами. Одні фізичні та юридичні особи мають право на користування майном, інші — право лише на дохід (наприклад, власники привілейованих акцій), треті — право на дохід і участь в управлінні (наприклад, власники простих акцій). Окремі учасники юридичних осіб або їх група можуть сконцентрувати реальні права, що надають управлінську владу (через контрольний пакет). Разом із тим, всі учасники підприємницької юридичної особи так чи інакше передають права управління спеціальному органу, що у великих товариствах, особливо з розпорошеними частками, призводить до відокремлення функції управління і концентрації приватної влади у руках менеджерів.

Відтак, на відміну від класичних відносин власності, у схемі відносин власності в рамках юридичної особи учасник (акціонер) і річ розділені. Важливо при цьому відзначити, що вже цей факт відводить від розуміння такої власності як речового права. Ситуація інакша, наприклад, у відносинах власності в акціонерному товаристві: на заміну переданому в оплату акцій майну або іншим цінностям майбутній акціонер отримує не повноваження власника, а корпоративні права майнового та немайнового характеру, але ніяким чином не майно, що має уречевлену форму.

Оскільки відносини власності в рамках юридичної особи в основному мають фактичний характер, вони непідпорядковуються загальним нормативним положенням про власність (перш за все — положенням ЦК України), які ставлять власність у чіткі рамки. Відносини власності, що складаються в рамках юридичної особи, не вписуються у відносини речового права власності, регулювання якого міститься у Книзі третій ЦК України. Саме з відносинами власності в рамках юридичної особи пов'язані питання щодо проблематики розмежування майна такої особи та її учасників (засновників) у контексті притягнення останніх до відповідальності за боргами юридичної особи.

2. Відділення майна через конструкцію юридичної особи як економічний спосіб ухилення від відповідальності її учасників. Створення штучних суб'єктів необхідно вирішити, встановивши розумний компроміс балансу інтересів засновника юридичної особи, з однієї сторони, та суспільства — з іншої. Такий баланс досягається шляхом встановлення законодавцем імперативних вимог, без дотримання яких створення таких осіб визнається незаконним. Ці вимоги отримали назву ознак юридичної особи, однією з яких є *наявність відокремленого майна*. Метою такого відокремлення є обмеження майнової відповідальності особи, яка реально здійснює певну діяльність. Звідси й імперативно сформульовані вимоги про наявність у юридичної особи певного майна, що належить їй на праві власності, оскільки особа, яка не є власником, не має бути й учасником майнового обороту, що ґрунтується на товарно-грошовому обміні між приватними власниками-товароволодільцями (це питання є актуальним у

контексті визнання корпораціями комунальних та державних підприємств).

Ознака майнової відокремленості є досить істотною для юридичної особи, оскільки вона є учасником цивільно-правових та інших майнових відносин. Однак у доктрині цивілістики існує й дискусія щодо потреби у виділенні такої ознаки. Перший підхід (радикальний), за яким майнова самостійність не може бути самостійною ознакою юридичної особи через те, що вона — наслідок власної правосуб'єктності організації [3, с. 76]. Другий (поміркований) — ознака майнової відокремленості юридичної особи включена в обсяг її цивільної правоздатності [4, с. 122—123]. Варто погодитися з тим, що саме завдяки визнанню самостійною (у всіх розуміннях цього слова) майнової відповідальності і стає можливим судження про власні права та власні борги юридичної особи; повноцінного учасника цивільного обороту, який не несе самостійної майнової відповідальності, немає і бути не може.

Практичне значення майнової відокремленості юридичної особи полягає у наступному: 1) така особа стає суб'єктом права, а це дозволяє їй виступати в цивільному обороті; 2) це тягне за собою розподіл відповідальності засновників (учасників) і юридичної особи за своїми зобов'язаннями.

Виходячи з реалій сьогодення в Україні, можна цілком ствердно вказати, що юридична особа є ніщо інше як інструмент відокремлення майна, що здійснюється з метою обмеження ризику його втрати у процесі певної діяльності реальної (фізичної) особи, яка стоїть за особою юридичною (засновника). У зв'язку з цим актуальною залишається думка про те, що юридична особа — це продовження індивідуалізму (егоїзму) її засновників (учасників), що яскраво підтверджується останніми подіями (наприклад, придбання державою у власність акцій, доведеного до банкрутства Приватбанку тощо). Звідси актуальним залишається твердження, що необмежена відповідальність без можливості контролювати менеджмент — це погана ідея з економічної точки зору [5, с. 42].

Обмежена відповідальність стала напряму асоціюватися з корпорацією як такою, поширилася й на непублічні корпорації і навіть на деякі некомерційні організації. Той факт, що форми юридичних осіб, засновані на обмеженій відповідальності, активно розвиваються у всьому світі щодо великого та середнього бізнесу, означає, що для таких підприємств такі видатки є меншими, ніж та вигода, яку вони отримують від обмеженої відповідальності і можливості акумулювати інвестиції в корпоративний капітал [6, с. 229].

Обмежена відповідальність є засобом не усунення ризику неухвалення підприємства, а переміщення цього ризику від індивідуальних інвесторів до добровільних та недобровільних кредиторів корпорації — саме вони несуть ризик її дефолту. Аргументи на користь обмеженої відповідальності не є остаточно переконливими. Скорочуючи суму активів, доступну для компенсації кредитів, принцип обмеженої відповідальності збільшує видатки займів для корпорацій. Проте акціонери можуть відмовитися від такої відповідальності. Таким чином, обмежена відповідальність є просто правилом дефолту — воно є розумним, якщо більшість акціонерів не хоче відмовлятися від обмеженої відповідальності в обмін на більш високий дохід на свої інвестиції (більш високий, оскільки видатки займів для корпорації стануть нижче) [7, с. 531—533]. Обмежена відповідальність дозволяє підприємству естерналізувати ризик неухвалення [8, с. 589, 619—620].

Якщо брати майнову сферу, то юридична особа з'явилась як форма задоволення суспільних потреб у механізмі централізації капіталу. Існує загальне правило, що юридична особа самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями усім належним їй майном. Учасник (засновник) юридичної особи не відповідає за зобов'язаннями юридичної особи, а вона не відповідає за зобов'язаннями її учасника (засновника), крім випадків, встановлених установчими документами та законом (ст. 96 ЦК України). І саме у цьому твердженні можемо зустріти особливості правового «зрізу» юридичної особи — її учасник (засновник) не відповідає за зобов'язаннями юридичної особи ... крім випадків, встановлених установчими документами та законом. Тобто у цьому разі економічна складова юридичної особи відходить на другий план, а в першу чергу враховуються інтереси вже третіх осіб — кредиторів юридичної особи, перед якими можуть відповідати її учасники (засновники), але за умови, якщо їх додаткова відповідальність передбачається у спеціальному порядку.

При цьому принцип обмеженої відповідальності не охопив всі форми бізнес-організацій. Наприклад, товариства-об'єднання осіб або партнерства багато в чому продовжили своє існування без «корпоративного щита», пропонуючи відмову від обмеженої відповідальності як свого роду конкурентну перевагу, що визначає кредиторам і контрагентам більший захист порівняно з публічними та непублічними компаніями [6, с. 229—230]. Прикладом можуть бути повні та командитні товариства. У ст. 124 ЦК України законодавець прямо закріплює, що у разі недостатності у повного товариства майна для задоволення вимог кредиторів його учасники у повному обсязі солідарно відповідають за зобов'язаннями товариства усім своїм майном, на яке може бути звернене стягнення. Аналогічна норма міститься і в ст. 133 ЦК України щодо повних учасників командитного товариства.

3. Юридична особа як система контрактів. Однією з теорій юридичної особи, яка відображає економічну складову походження такого суб'єкта цивільних відносин, є теорія вчення про юридичну особу як систему контрактів, тобто сутності фірми (юридичної особи) як «пучка контрактів», що запропоновано в економічній літературі [9, с. 777—795]. Так як економічний аналіз зазвичай вивчає корпорацію як пучок контрактів (pexus of contracts) [10], експерти, які працюють в рамках такої методології, як правило висловлюються за свободу акціонерів у побудові внутрішніх корпоративних відносин. Проте ступені цієї свободи значно залежить від типу корпорації.

Уява про юридичну особу як породження системи контрактів має явно економічний підхід у зв'язку з наступним. Сторони контрактів (в основному майбутніх) розглядаються як носії раціональних очікувань щодо курсу обміну благами, запропонованих ними. Вони оцінюють наявність багатьох умов для цього і таким чином приймають рішення, які роблять максимальними їхні очікування [11, с. 26]. Такі контракти опосередковують чисельність зв'язків різного характеру і різних інвесторів. Фактично вся економічна діяльність базується на контрактах: хто фінансує, кому продати, куди вкласти. Якщо не має контрактів — не має економічної діяльності. Тоді відсутня й необхідність конструкції юридичної особи та її існування.

Очевидно, що поняття «організація» або «сукупність контрактів» становлять різні способи опису одного явища, що не суперечать один одному. Правда, деякі автори, які підтримують визначення фірми через сукупність контрактів, висловлювали аргументи на користь відмови від використання категорій «фірма» і «організація» (Е. F. Fama [12, с. 288—307]; S. N. S. Cheung [13, с. 1—21]). Однак за таких умов втрачається організація як окрема самостійно діюча особа. Фірма — це не будь-який «пучок» контрактів, а лише така їх сукупність, у центрі (чи на вершині) якої знаходиться менеджер і яка спроектована та управляється цим менеджером.

Іноді фірму ототожнюють з юридичною особою. Однак остання лише оформлює фундаментальні економічні відносини в правовому полі та може мати різні форми, в т. ч. повністю бути відсутньою [14]. Фірма — це суб'єкт ринку, діяльність якого спрямована на отримання прибутку. Вона має відокремлене майно, самостійно приймає рішення, що стосуються залучення (мобілізації) ресурсів, визначення об'єму випуску продукції та встановлення цін на неї. Для виробничо-технологічної характеристики фірми використовується поняття «підприємство», що для деяких дослідників складає аналог суб'єкта.

Проте варто погодитися з тим, що теорія фірми пояснює, чому настільки значна частина економічної діяльності організована в фірмах, але не пояснює, чому більшість цих фірм — корпорації. Корпорація є в першу чергу методом вирішення проблем, пов'язаних зі створенням великої кількості капіталу [7, с. 527]. Фірму варто вивчати як метод організації виробництва, натомість корпорацію варто характеризувати як про домовленість (договір) сторін про вкладення капіталу у певну фірму.

Якщо вести мову про контракти по вкладенню капіталу, то їх сторонами є особа, яка передає капітал (інвестор), і особа, яка його отримує (реципієнт). Остання має організувати достатній рівень використання капіталу, головним призначенням якого є прибутковість, з відповідними формами задоволення інтересу першої особи (дивіденди чи проценти тощо).

Проте не варто забувати й про важливість того, як використовувати об'єднаний капітал,

тобто як ним управляти. У цьому разі маємо дві сторони суспільних відносин — інвестора та реципієнта (споживач капіталу). Зважимо, що на стороні реципієнта може виступати й особа, яка бере на себе функції управителя капіталу. Тобто маємо кілька груп зв'язків, які опосередковуються (отримують форму) контрактами між вказаними особами. Наприклад, в рамках акціонерного товариства *інвесторами* визнаються його акціонери, які розмістили в такій юридичній особі (шляхом придбання на договірних умовах акцій) власні чи залучені кошти. *Реципієнтом* визнається саме товариство як споживач капіталу, яке використовує відповідний капітал з виробничою метою (оплачує працю виробників, комунальні послуги, поставку товарів тощо). До такого споживача капітал може переходити як на праві власності (наприклад, кошти внесені для формування статутного капіталу), так і на праві користування (передача на підставі договору оренди транспортного засобу).

Управитель капіталу має специфічне правове становище. Як правило ним є не окрема особа (у розумінні права самостійний суб'єкт), а дещо таке, що не можна відокремити від самого споживача капіталу — виконавчий орган (менеджмент). Хоча законодавство України містить виключення, коли функції такого менеджера виконує самостійний суб'єкт у правовому розумінні. Наприклад, відповідно до Закону України «Про інститути спільного інвестування» функції управителя у корпоративному чи пайовому інвестиційному фондах виконує компанія з управління активами, яка від імені самих фондів укладає контракти з їх інвесторами (акціонерами).

Завданням управителів капіталу є віднайдення тих варіантів, які б забезпечили максимально прибуткове його використання. Тому інвестор перебуває у стані очікування позитивних результатів від своїх капіталовкладень. Саме у цьому й полягає основна ідея теорії контрактів, яка по суті пояснює економічну природу юридичної особи та не дозволяє погодитись з розумінням юридичної особи як домовленості між її учасниками.

Однак варто врахувати й недоліки досліджуваного підходу. Зокрема, за умови масових контрактів, що забезпечують надходження капіталу до утворення, що отримало назву юридичної особи, виникає проблема, пов'язана з розподілом власності і контролю. У цьому разі економічна складова теорії контрактів має негативний відтінок, оскільки економістами не завжди згадується те, що юридична особа є самостійним суб'єктом з власними правами, обов'язками та інтересами. З позицій економічної науки та повсякденного життя інвестори продовжують вважати себе власниками юридичної особи. Проте це зовсім не так. Незважаючи на те, що, наприклад, у акціонерів виникають права нові права — права на акцію, вони є власниками не товариства (юридичної особи), а акцій, які є самостійним об'єктом. Про що, чомусь, фахівців в галузі економіки забувають.

Висновки. Власність в рамках юридичної особи як економічна категорія виконує певну функцію, яка полягає у формуванні значного за обсягом капіталу на найвигідніших для всіх осіб, втягнутих в цей процес, умовах з метою максимально прибуткового його використання. При цьому категорія «корпоративна власність» вживається, коли йдеться про правовий режим власності в юридичній особі — права власності її учасників на частки (акції, паї) та права власності самої юридичної особи на майно, які при їхньому здійсненні перехрещуються і чинять вплив одне на одне.

Чи можна однозначно стверджувати, що юридична особа є виключно інструментом відокремлення майна, що здійснюється з метою обмеження ризику його втрати у процесі певної діяльності реальної (фізичної) особи? Якщо виходити з економічної складової, то це реально так і є, оскільки засновники, а потім і учасники юридичної особи ризикують виключно тим майном, яке вони передали їй. І їхній економічний ризик полягає в можливості втрати відповідного майна, але вже опосередковано — через неефективність економічної (збиткової) діяльності такої організації.

Юридичну особу з економічного погляду можна розуміти як систему контрактів, що зумовлено взаємозв'язками між її засновниками (учасниками), особами, які нею управляють (менеджерами), і самою юридичною особою. Відповідна теорія має свої переваги і недоліки, які проявляються у процесі використанні конструкції юридичної особи в різних економічних зв'язках.

Література

1. Спасибо-Фатеева И. В. Общая характеристика права собственности акционеров и акционерного общества / И. В. Спасибо-Фатеева // *Предпринимательство, хозяйство и право*. — 1999. — № 2. — С. 15—20.
2. Корпоративне управління : монографія / І. Спасибо-Фатеева, О. Кібенко, В. Борисова ; за ред. проф. І. Спасибо-Фатеевої. — Харків : Право, 2007. — 500 с.
3. Грешников И. П. Субъекты гражданского права: юридическое лицо в праве и законодательстве / И. П. Грешников. — Санкт-Петербург : Юрид. центр Пресс, 2002. — 331 с.
4. Зозуляк О. І. Поняття майнової відокремленості як ознаки юридичної особи / О. І. Зозуляк // *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України : зб. наук. ст.* — 2011. — Вип. XXVI. — С. 120—125.
5. Easterbrook F. H. The Economic Structure of Corporate Law / F. H. Easterbrook, D. R. Fischel. — Harvard University Press, 1991. — 370 p.
6. Карапетов А. Г. Экономический анализ права / А. Г. Карапетов. — Москва : Статут, 2016. — 528 с.
7. Познер Р. А. Экономический анализ права : в 2-х т. Т. 2 / Р. А. Познер ; пер. с англ. под ред. В. Л. Тамбовцева. — Санкт-Петербург : Экономическая школа, 2004. — 454 с.
8. Landers J. M. A Unified Approach to Parent, Subsidiary, and Affiliate Questions in Bankruptcy / J. M. Landers // *University of Chicago Law Review*. — 1975. — Vol. 42. — Is. 4. — Article 10. — P. 589—652.
9. Alchian A. Production, Information Costs, and Economic Organization / A. Alchian, H. Demsetz // *American Economic Review*. — 1972. — Vol. 62. — № 5. — P. 777—795.
10. Jensen M. C. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure / M. C. Jensen, W. H. Meckling // *Journal of Financial Economics*. — 1976. — Vol. 3. — P. 305.
11. Спасибо-Фатеева И. В. Взгляд на юридическое лицо как систему контрактов / И. В. Спасибо-Фатеева // *Проблемы гражданского права та процесу : матеріали наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті проф. О. А. Пушкіна (25 травня 2013 р.)*. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Золота миля, 2013. — С. 25—31.
12. Fama E. F. Agency Problems and the Theory of the Firm / E. F. Fama // *The Journal of Political Economy*. — 1980. — Vol. 88. — № 2. — P. 288—307.
13. Cheung S. N. S. The Contractual Nature of the Firm / Steven N. S. Cheung // *The Journal of Law & Economics*. — 1983. — Vol. 26. — № 1. — P. 1—21.
14. Сторчевой М. А. Экономическая теория фирмы: систематизация / М. А. Сторчевой // *Вопросы экономики*. — 2012. — № 9. — С. 41—66.
15. Hansmann H. The ownership of enterprise / H. Hansmann. — Cambridge, MA : The Belknap Press of Harvard University Press, 1996. — 372 p.

Стаття рекомендована до друку 03.09.2018

© Жорнокуй Ю. М., Жорнокуй В. Г.,
Сядриста І. І.

References

1. Spasybo-Fateeva, Y. V. (1999). Obshchaya kharakterystyka prava sobstvennosti aktsyonerov y aktsyonernogo obshchestva [General characteristics of the ownership rights of shareholders and joint stock companies]. *Predprynymatel'stvo, khozyaystvo i pravo — Entrepreneurship, economy and law*, 2, 15—20 [in Russian].
2. Spasybo-Fateeva, I. (Ed.), Kibenko, A., & Borisov, V. (2007). *Korporativne upravlinnia [Corporate governance]*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
3. Greshnikov, I. P. (2002). *Sub'ekty grazhdanskogo prava: yuridicheskoe lico v prave i zakonodatel'stve [Subjects of civil law: juridical person in law and legislation]*. St. Petersburg: The faculty of law center press [in Russian].
4. Zozulyak, O. I. (2011). Poniattia mainovoi vidokremlenosti yak oznaky yurydychnoi osoby [The concept of property isolation as signs of the legal entity]. *Aktualni problemy vdoskonallennia chynnoho zakonodavstva Ukrainy — Actual problems of improving the current legislation of Ukraine*, Vol. XXVI [in Ukrainian].
5. Easterbrook, F. H., & Fischel, D. R. (1991). *The Economic Structure of Corporate Law*. Harvard University Press.
6. Karapetov, A. G. (2016). *Ekonomicheskij analiz prava [Economic analysis of law]*. Moscow: Statut [in Russian].
7. Pozner, R. A., & Tambovceva, V. L. (Eds.). (2004). *Ekonomicheskij analiz prava [Economic analysis of law]*. St. Peterburg: Ekonomicheskaya shkola [in Russian].
8. Landers, J. M. (1975). A Unified Approach to Parent, Subsidiary, and Affiliate Questions in Bankruptcy. *Universitu of Chicago Law Review*, 42 (4).
9. Alchian, A., & Demsetz, H. (1972). Production, Information Costs, and Economic Organization. *American Economic Review*, 62 (5), 777—795.
10. Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 3.
11. Spasybo-Fateeva, I. V. (2013). *Vzglyad na yuridicheskoe lico kak sistemu kontraktov [Look for a legal entity as a system of contracts]*. Problemy tsyvilnoho prava ta protsesu : materialy nauk.-prakt. konf., prysviachenoi pamiati prof. O. A. Pushkina (25 travnia 2013 r.) [Problems of civil law and process: proceedings of the of Sciences.pract. Conf. dedicated to the memory of Professor A. A. Pushkin (25 may 2013)]. Kharkiv : Kharkiv. nats. un-t vnutr. sprav ; Zolota mylia [in Russian].
12. Fama, E. F. (1980). Agency Problems and the Theory of the Firm. *The Journal of Political Economy*, 88 (2), 288—307.
13. Cheung, Steven N. S. (1983). The Contractual Nature of the Firm. *The Journal of Law & Economic*, 26 (1), 1—21.
14. Storchevoj, M. A. (2012). *Ekonomicheskaya teoriya firmy: sistematzaciya [The economic theory of the firm: systematization]*. *Voprosy ekonomiki — Issues of economics*, 9 [in Russian].
15. Hansmann, H. (1996). *The ownership of enterprise*. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press.

The article is recommended for printing 03.09.2018

© Zhornokui Yu. M., Zhornokui V. H.,
Siadrysta I. I.